

норм та норм права Європейського Союзу, які регулюють правовий статус споживача в галузі споживчого кредитування. За результатами дослідження визначено напрями удосконалення законодавства щодо регулювання правового статусу споживача в кредитних правовідносинах з урахуванням норм законодавства ЄС.

Ключові слова: споживач, захист прав споживачів, споживче кредитування, правовий статус.

Резюме

Муляр М. С. Правовой статус потребителя по договору потребительского кредита в контексте новелл Закона Украины «О потребительском кредитовании».

В статье исследованы и дана характеристика внесенных Законом Украины «О потребительском кредитовании» изменений правового регулирования статуса потребителя по договору потребительского кредита. Проведен сравнительный анализ отечественных правовых норм и норм права Европейского Союза, регулирующих правовой статус потребителя в области потребительского кредитования. По результатам исследования определены направления совершенствования законодательства по регулированию правового статуса потребителя в кредитных правоотношениях с учетом норм законодательства ЕС.

Ключевые слова: потребитель, защита прав потребителей, потребительское кредитование, правовой статус.

Summary

Muliar M. Legal status of a consumer under consumer loan agreement in the context of the novels of the Law of Ukraine «On Consumer Lending».

The article explores and describes the changes introduced by the Law of Ukraine «On Consumer Lending» in the legal regulation of consumer status under a consumer loan agreement. A comparative analysis of domestic and EU legislation that regulates the legal status of consumers in the field of consumer lending was conducted. According to the results of the study, the directions of improvement of the legislation on regulating the legal status of the consumer in the credit legal relations were determined, taking into account the norms of the EU legislation.

Key words: consumer, consumer protection, consumer lending, legal status.

УДК 347.91+341.95

І. В. ПАСАЙЛЮК

Ірина Василівна Пасайлюк, аспірант Львівського національного університету ім. Івана Франка

ІНОЗЕМЦІ ТА ОСОБИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА ЯК ТРЕТІ ОСОБИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Суб'єктивні цивільні процесуальні права та обов'язки є правовою основою процесуальної діяльності учасників цивільного процесу. Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України) наділяє суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин широким колом процесуальних прав та покладає на них процесуальні обов'язки. Цивільний процесуальний статус іноземців та осіб без громадянства заснований на принципі національного правового режиму. Іноземні особи наділяються процесуальними правами та обов'язками нарівні з фізичними і юридичними особами України, за винятками, встановленими Конституцією України та іншими законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (ст. 410 ЦПК України). Іноземці та особи без громадянства як суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин наділяються процесуальними правами і обов'язками залежно від мети їх участі у цих правовідносинах. Тобто, обсяг і характер процесуальних прав та обов'язків іноземних осіб залежить від процесуальної ролі, яку такі особи виконують у конкретній цивільній справі.

На думку Н. О. Чучкової, аналізувати цивільні процесуальні права та обов'язки іноземних осіб доцільно з урахуванням вказаної особливості¹. Ми також дотримуємося такої позиції. Саме тому необхідно визначити, які процесуальні ролі можуть виконувати іноземці та особи без громадянства у цивільному процесі України.

Суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин за їх процесуальною роллю у теорії цивільного процесуального права прийнято поділяти на три групи: 1) особи, які здійснюють правосуддя; 2) особи, які беруть участь у справі; 3) інші учасники цивільного процесу^{2,3}. До другої групи суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин належать особи, які беруть участь у справі. Так, у справах позовного провадження особами, які беруть участь у справі, є сторони (позивач і відповідач), треті особи, представники сторін та третіх осіб; у справах наказного та окремого провадження – заявник, інші заінтересовані особи, їхні представники. Також до осіб, які беруть участь у справі, належать органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Інститут третіх осіб, як і інститут сторін, забезпечує захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб. Разом із тим він має самостійне значення і розрахований на захист прав, свобод та інтересів, відмінних і незалежних від прав, свобод та інтересів сторін. Правовий статус третіх осіб у процесі мають

особи, які мають юридичний інтерес до справи, але інтерес, не рівноцінний інтересам сторін (позивача чи відповідача). Цей інтерес диференційований і виражається в тому, що рішення суду безпосередньо стосується суб'єктивних прав та обов'язків третіх осіб чи, встановивши між сторонами відповідні правовідносини, побічно впливає на їх суб'єктивні права та обов'язки. Звідси – неоднорідний склад третіх осіб і відмінності у правовому становищі не тільки між сторонами, а й між собою.

У цілому, треті особи своєю юридичною заінтересованістю певною мірою близькі до правового становища сторін, але метою участі третіх осіб є все-таки захист своїх прав, відмінних і незалежних від прав сторін. Тому захист прав, відмінних та незалежних від прав сторін, – основна функція інституту третіх осіб в цивільному судочинстві⁴.

Сама назва – «треті особи» – означає, що такі особи є кількісно третіми щодо сторін (позивач – перша особа, відповідач – друга особа)⁵.

Третіх осіб у цивільному процесуальному законодавстві прийнято поділяти на два види: треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, та треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору.

Аналіз законодавства України та теоретичних джерел дає змогу стверджувати, що іноземці та особи без громадянства, можуть бути сторонами, третіми особами, представниками, а в деяких випадках – і особами, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Іноземці та особи без громадянства як треті особи у цивільному процесі – це суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин, які вступають в уже розпочату сторонами цивільну справу для захисту самостійного суб'єктивного права у разі, якщо рішення у справі може вплинути на їх права або обов'язки щодо однієї зі сторін⁶.

Як уже зазначалося, процесуальні права та обов'язки іноземців та осіб без громадянства як третіх осіб в цивільному процесі залежать від поділу їх на види та безпосередньої участі в судочинстві. Іноземці та особи без громадянства – треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, відповідно до ст. 34 ЦПК України мають усі процесуальні права позивача, а іноземці та особи без громадянства – треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, відповідно до ст. 35 ЦПК України, мають процесуальні права, встановлені ст. 27 ЦПК України, тобто вони не мають спеціальних цивільних процесуальних прав.

Покладення на іноземних осіб як осіб, які беруть участь у справі, спеціальних процесуальних обов'язків також здійснюється індивідуально, залежно від їх процесуальної ролі у справі.

Так, на іноземців та осіб без громадянства як третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, відповідно до ст. 34 ЦПК України покладаються усі процесуальні обов'язки позивача, а іноземці та особи без громадянства як треті особи, що не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, відповідно до ст. 35 ЦПК України несуть процесуальні обов'язки, встановлені ст. 27 ЦПК України, тобто вони не мають спеціальних цивільних процесуальних обов'язків⁷.

Відповідно до ст.ст. 43, 193 ЦПК України, треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, можуть вступити у справу до початку судових дебатів, подавши позов до однієї чи обох сторін. Вони заінтересовані у вирішенні справи, користуються усіма правами і несуть усі обов'язки позивача, заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору та про наявність у них відмінних, самостійних прав, відмінних та незалежних від прав сторін. Тому поряд із позивачем третя особа посідає окреме місце, а вступ її в процес не тягне процесуальної співучасті на стороні позивача.

Вимоги позивача та третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, розглядаються судом спільно, оскільки є єдиний предмет спору. Цей факт дуже важливий щодо питання прийняття заяви у третьої особи та вступу її у процес. Якщо вимоги третьої особи до сторін не спрямовані на предмет спору між ними, то в участі у справі третій особі потрібно відмовити.

Процесуальною формою вступу у справу іноземців та осіб без громадянства – третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, є звернення до суду з позовною заявою, яка повинна відповідати загальним правилам подання та прийняття заяв (ст.ст. 118–121 ЦПК України). Тобто, також сплачується судовий збір, подається позовна заява з копіями відповідно до кількості відповідачів, за формою та змістом повинна відповідати нормам закону (ст. 119 ЦПК України). Також у позовній заяві повинні бути викладені нею обставини, що обґрунтовують її вимоги на предмет спору між сторонами. Цим підтверджується належність третіх осіб (іноземців та осіб без громадянства) до процесу між сторонами. Недотримання вимог щодо процесуального порядку оформлення і подання позовної заяви породжує за собою такі процесуальні наслідки: залишення позовної заяви без руху (ст. 121 ЦПК України) та відмова в прийнятті позовної заяви (ст. 122 ЦПК України).

Вступити у справу іноземні особи, як треті особи, можуть лише за власною ініціативою. Ніхто не може змусити їх до таких дій. Але у порядку п. 2 ч. 6 ст. 130 ЦПК України суддя за власною ініціативою або за клопотанням однієї із сторін може повідомити заінтересовану в наслідках вирішення справи особу про можливість вступу її у розпочатий процес у якості третьої особи з самостійними вимогами.

За клопотанням третьої особи, яка заявила самостійні вимоги щодо предмета спору та після вступу її в процес, справа розглядається спочатку. Потрібно не змішувати таких осіб із співпозивачами, оскільки вони жодних вимог до позивача не пред'являють, а вимоги третіх осіб завжди виключають вимоги позивача. Реалізувати своє право на вступ у процес третя особа може після відкриття провадження у справі до закінчення

судового розгляду (ч. 1 ст. 34 ЦПК України). Але в п. 9 ст. 193 ЦПК України уточнюється кінцевий момент звернення такої особи, – до початку судових дебатів. Важливим моментом є також той факт, що рішення про вступ або про відмову у допуску третьої особи (іноземця та особи без громадянства), яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, оформляється ухвалою суду. На думку М. М. Ясинки, на ухвалу про відмову в допуску до участі у справі третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, може бути подана апеляційна скарга, а ухвала про допуск до участі у справі оскарженню не підлягає⁸. Виходячи із загальних засад здійснення цивільного судочинства, ми також дотримуємося такої позиції.

Іноземці та особи без громадянства як треті особи, які заявляють самостійні вимоги, можуть пред'явити позов до позивача чи відповідача або ж до позивача чи відповідача одночасно. Однак у юридичній літературі деякі автори висловлюють думку, що відповідачами за позовами третьої особи завжди є дві сторони. А інші, навпаки, вважають, що відповідачами можуть бути дві сторони разом, або тільки позивач, а звернення із позовом тільки до відповідача є неможливим⁹.

Дане питання досить важливе, оскільки залежно від того, хто залучений третьою особою як відповідач, повинні розподілятися судові витрати і формулюватися рішення суду в справі. Суд (суддя) повинен приймати заяву іноземної третьої особи тільки в тому випадку, коли в ній конкретно вказано відповідача (ст. 119 ЦПК України). На думку В. В. Комарова, ст. 34 ЦПК України є обґрунтованою та передбачає всі можливі випадки визначення відповідачів за позовом третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору¹⁰.

Іноземці та особи без громадянства – треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, мають право нарівні із сторонами у справі закінчити її мировою угодою на будь-якій стадії процесу (ч. 3 ст. 31 ЦПК України). У разі укладення мирової угоди в процесі, де бере участь третя особа з самостійними вимогами щодо предмета спору, учасниками цієї угоди повинні бути всі суб'єкти спірного матеріального правовідношення: позивач, відповідач і третя особа.

Також у процесуальній літературі існує ряд відмінних ознак, які дають нам змогу відрізнити іноземців та осіб без громадянства як третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги, від первісних позивачів та співпозивачів. Вимоги співпозивачів завжди адресовані до відповідачів і не виключають одна одну. Позов третьої особи, на відміну від позову співучасників, не може бути заявлено спільно з первісним позовом: вимога первісного позивача і вимога третьої особи, направлена на один і той же об'єкт спору, але вони виключають одна одну. Ці особи, як претенденти на один і той же об'єкт спору, знаходяться в спорі і між собою¹¹.

Отже, співпозивачі можуть вступити у справу під час відкриття провадження у справі, або можуть спільно пред'явити позов, треті особи, які заявляють самостійні вимоги, – вступають у справу до закінчення судового розгляду. Що стосується інтересів співпозивачів, то вони збігаються, а інтереси третіх осіб – протилежні, як правило, інтересам позивача і відповідача. Співпозивачу протистоить відповідач, а третій особі, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, як правило, протистоить і позивач, і відповідач. Якщо об'єднання в одне провадження кількох однорідних позовних вимог за позовом різних позивачів (співпозивачів) до одного й того самого відповідача не передбачає розгляду справи спочатку (ч. 1 ст. 126 ЦПК України), то після вступу в справу третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, справа за клопотанням цієї особи розглядається спочатку (ч. 2 ст. 34 ЦПК України).

Третіми особами – іноземцями та особами без громадянства, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, є учасники процесу, які вступають в уже розпочатий процес між сторонами для захисту своїх прав, свобод та інтересів, оскільки рішення суду в справі може вплинути на права та обов'язки стосовно однієї із сторін.

Головна ознака, що відрізняє іноземців та осіб без громадянства як третіх осіб без самостійних вимог від іноземних осіб як третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги, – це характер заінтересованості у справі. Вона проявляється не у предметі спору, а в результатах справи, оскільки рішення в справі може вплинути на їхні взаємовідносини з однією зі сторін. Тому за змістом їхній інтерес процесуальний.

У справу таких третіх осіб допускають із власної ініціативи, але при цьому їм не потрібно писати позовну заяву. У змісті заяви про вступ у справу третьої особи (іноземця та особи без громадянства) без самостійних вимог досить зазначити її повне ім'я, місце проживання і підстави залучення до участі у справі (ч. 2 ст. 36 ЦПК України).

Залучити до участі у справі третю особу без самостійних вимог можна і за клопотанням сторін, інших осіб, які беруть участь у справі або з ініціативи суду. Якщо учасники процесуальних відносин мають намір залучити до участі у справі таку особу, вони повинні подати на адресу суду заяву такого ж змісту, як було визначено для третіх осіб без самостійних вимог¹².

Третю особу без самостійних вимог не залучають до участі у процесі в обов'язковому порядку, на відміну від відповідача. Взяти участь у розгляді справи, у якій рішення може вплинути на її інтереси, – це право третьої особи без самостійних вимог. Тому, якщо така третя особа не відреагувала на повідомлення суду про залучення її до участі у справі і не заявила про свою участь у провадженні, спір розглядають без її участі. Вона вправі заперечити своє залучення до участі у справі, посилаючись на те, що вона не перебуває з жодною із сторін у правовідносинах, а рішення суду не вплине на її права та обов'язки. Такі заперечення можливі в письмовій чи усній формі.

Строк, упродовж якого така особа має прийняти рішення про участь у справі і повідомити про це суд, закон не визначає, тому суд має брати за основу розумний строк. Цивільне процесуальне законодавство не містить норми про оскарження ухвал суду про допуск до участі у справі третіх осіб, які не заявляють самос-

тійних вимог щодо предмета спору, чи про відмову в ньому. На думку науковців В. В. Комарова, К. В. Гусарова та Н. Ю. Сакари, в ЦПК України потрібно закріпити право третіх осіб оскаржити ухвалу про відмову в допуску їх до участі у справі. Така відмова в допуску до справи означає неможливість здійснення захисту своїх інтересів. Тобто, результат справи може вплинути на права та обов'язки третьої особи¹³. Ми також поділяємо такі міркування, оскільки процесуальною гарантією здійснення захисту своїх інтересів при цьому може бути право на оскарження ухвали. Слід зазначити, що проект ЦПК України також передбачає винесення ухвали про залучення третіх осіб до участі у справі¹⁴.

Враховуючи диспозитивність права участі іноземців та осіб без громадянства – третіх осіб без самостійних вимог у справі, значною практичною помилкою позивача, на думку С. В. Сенік та Р. Я. Лемик, є притягнення третіх осіб без самостійних вимог у спір через позовну заяву. Якщо в позовній заяві позивач серед осіб, які беруть участь у справі (позивач, представник позивача, відповідач), вказує на участь іноземних третіх осіб без самостійних вимог, суд повинен таку позовну заяву залишити без руху, оскільки вона не відповідає вимогам ст. 119 ЦПК України¹⁵.

Іноземці та особи без громадянства – треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору у справі, можуть брати участь як на стороні позивача, так і на стороні відповідача. Але здебільшого вони беруть участь у справі на стороні відповідача, оскільки первинно участь таких осіб полягає у процесуальному забезпеченні права регресу учасників майнових правовідносин (наприклад, відшкодування шкоди, завданої працівником, під час виконання своїх трудових обов'язків). Треті особи, без самостійних вимог щодо предмета спору, також беруть участь і у справах, що не пов'язані із регресними вимогами, наприклад, у справі про стягнення аліментів тощо. Так, при розгляді справ про відшкодування аліментів на дітей суддя в ході підготовки справи до судового розгляду чи при розгляді справи, встановивши, що відповідач виплачує аліменти за рішенням суду на інших дітей чи ним проводяться виплати за іншими виконавчими документами, зобов'язаний залучити заінтересованих осіб до участі в розгляді справи як третіх осіб на стороні відповідача. Це свідчить про те, що суть інституту третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, полягає не тільки в тому, що треті особи беруть участь у цивільному процесі з метою захисту своїх інтересів, у зв'язку з можливістю пред'явлення на майбутнє регресного позову, а й у зв'язку з іншою заінтересованістю в результаті справи¹⁶.

Щодо рішення залучити у справу іноземців та осіб без громадянства як третіх осіб без самостійних вимог, суд приймає ухвалу. Якщо є заперечення осіб, які беруть участь у справі про участь у ній третьої особи, суд ухвалює рішення з урахуванням всіх обставин справи.

На відміну від третіх осіб, що заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, треті особи, які не заявляють таких вимог, після вступу у справу, розгляд її не розпочинається спочатку, а продовжується. Законодавцем не обмежена кількість участі у справі іноземних третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, ні на стороні позивача, а ні на стороні відповідача.

При розгляді питання процесуальних прав та обов'язків іноземців і осіб без громадянства, як третіх осіб в цивільному судочинстві, поділу їх на види та з'ясування процесуального становища кожного із них важливим моментом залишається розмежування їх від співучасників. Відмінність третьої особи від співучасника, на думку С. В. Васильєва, полягає у наступному: 1) треті особи без самостійних вимог, які беруть участь у справі на стороні позивача, відрізняються від співпозивача тим, що перебувають (ймовірно) в матеріально-правовому відношенні тільки з позивачем. Що ж до відповідача, то третя особа, яка бере участь у справі на стороні позивача, жодних матеріально-правових зв'язків з ним не має. Співпозивач, на відміну від третьої особи, завжди пов'язаний (насамперед) з протилежною стороною, тобто з відповідачем; 2) треті особи без самостійних вимог, які беруть участь у справі на стороні відповідача, відрізняються від співвідповідача тим, що перебувають (ймовірно) тільки в матеріально-правовому відношенні з відповідачем. З протилежною стороною, тобто позивачем, у іноземної третьої особи, на відміну від співвідповідача, немає (навіть ймовірно) матеріально-правових зв'язків. Співвідповідач, на відміну від третьої особи, завжди пов'язаний із протилежною стороною, тобто позивачем.

Отже, на відміну від співучасників, треті особи виступають у справі лише на певній стороні (на стороні позивача або відповідача), не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, тому що не перебувають і не мають перебувати в матеріально-правових відносинах з протилежною стороною¹⁷. Таким чином, основними критеріями відмінності іноземців та осіб без громадянства як третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору від процесуальних співучасників, ми можемо назвати: підстави їх участі у справі (ч. 1 ст. 35 ЦПК України, ч. 2 ст. 32 ЦПК України), строк вступу у справу (ч. 1 ст. 35 ЦПК України, ч. 1 ст. 32 ЦПК України) та порядок вступу у справу (ч. 2 ст. 35 ЦПК України, ч. 4 ст. 36 ЦПК України, ч. 1 ст. 32 ЦПК України).

Враховуючи вищезазначене, ми можемо виділити ряд основних ознак іноземців та осіб без громадянства – третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору: 1) є суб'єктами спірних матеріальних правовідносин; 2) вони вступають у процес, що вже розпочатий позивачем; 3) вступають у процес до ухвалення судом рішення; 4) вступають у процес, не заявляючи самостійних вимог; 5) беруть участь у справі на стороні позивача або відповідача; 6) добровільно, з власної ініціативи беруть участь у справі, або за клопотанням сторін, інших осіб, які беруть участь у справі, або з ініціативи суду; 7) їхня заінтересованість має процесуальний характер; 8) вони не несуть судових витрат; 9) захищають власні інтереси, оскільки рішення у справі може вплинути на їх права та обов'язки тощо.

Іноземці та особи без громадянства, на нашу думку, як треті особи, що не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, посідають тільки їм властиве процесуальне становище. Хоча вони беруть участь у справі на стороні позивача чи відповідача, їх не можна ототожнювати зі сторонами.

Навпаки, як вважає В. В. Комаров, дуже важливо в кожному конкретному випадку точно визначити, яке конкретне процесуальне становище повинна посідати у справі, що розглядається судом, та чи інша заінтересована особа¹⁸.

Треті особи із самостійними вимогами мають комплекс процесуальних прав та обов'язків, що є значно відмінними від притаманних третім особам, які не заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору. Так, згідно зі ст. 35 ЦПК України останні користуються тими процесуальними правами і несуть ті процесуальні обов'язки, які встановлені ст. 27 ЦПК України, і які притаманні всім особам, які беруть участь у справі. Таким чином, впливає, що такі особи не мають лише тих прав, в яких реалізується принцип диспозитивності і які належать лише сторонам. Іноземцям та особам без громадянства як третім особам, що не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, притаманні лише загальні процесуальні права та обов'язки осіб, які беруть участь у справі.

Отже, можемо зробити такі висновки. Визначення умов участі в цивільному процесі іноземців та осіб без громадянства як третіх осіб повинно ґрунтуватися на сутнісних характеристиках даного інституту, оскільки його існування зводиться до забезпечення захисту від можливого порушення цивільних прав та інтересів такої третьої особи.

Іноземці та особи без громадянства в цивільному судочинстві України можуть бути носіями як загальних, так і спеціальних цивільних процесуальних прав і обов'язків. Іноземцям та особам без громадянства – третім особам, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, притаманні спеціальні цивільні процесуальні права та обов'язки позивача і загальні процесуальні права й обов'язки, встановлені ст. 27 ЦПК України. А іноземці та особи без громадянства, – треті особи без самостійних вимог, наділяються лише загальними процесуальними правами та обов'язками. У зв'язку із цим для таких осіб на законодавчому рівні повинна встановлюватись гарантія здійснення захисту їх прав та інтересів.

Процесуальними правами та обов'язками такі особи наділяються після вступу їх у цивільну справу, про що судом постановляється ухвала. Однак порядок оскарження передбачено лише для окремих з них. Наприклад, оскарженню підлягає ухвала про відмову в допуску до участі у справі третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, а ухвала про допуск до участі у справі оскарженню не підлягає.

Враховуючи наведене, вважаємо за доцільне доповнити зміст ЦПК України нормою, яка б передбачала право на оскарження ухвали суду про відмову в залученні або допуску третьої особи – іноземців та осіб без громадянства без самостійних вимог щодо предмета спору.

¹ Чучкова Н. О. Участь іноземних осіб у цивільному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Чучкова Наталія Олександрівна. – К., 2013. – С. 91.

² Цивільне процесуальне право України: підруч. / С. С. Бичкова, І. А. Бірюков, В. І. Бобрик та ін. ; за заг. ред. С. С. Бичкової. – К.: Атіка, 2009. – С. 64.

³ Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: академічний курс: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / М. Й. Штефан. – К.: Ін Юре, 2005. – С. 86.

⁴ Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : моногр. / В. В. Комаров, К. В. Гусаров, Н. Ю. Сакара та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, 2016. – С. 254.

⁵ Цивільний процес України: підруч. / за заг. ред. д.ю.н., доцента М. М. Ясинка. – К.: Алерта, 2014. – С. 155.

⁶ Чучкова Н. О. Вказана праця. – С. 93.

⁷ Там само. – С. 99.

⁸ Цивільний процес України: підруч. / за заг. ред. д.ю.н., доцента М. М. Ясинка. – К.: Алерта, 2014. – С. 160.

⁹ Бичкова С. С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження [Текст] : моногр. / С. С. Бичкова. – К.: Атіка, 2011. – С. 210–212.

¹⁰ Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : моногр. / В. В. Комаров, К. В. Гусаров, Н. Ю. Сакара та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, 2016. – С. 262.

¹¹ Васильєв С. В. Цивільний процес України [текст] : навч. посіб. / С. В. Васильєв – К.: Центр учбової літератури, 2013. – С. 63.

¹² Цивільне процесуальне право: навч. посіб. / С. В. Сенік, Р. Я. Лемик. – Л.: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – С. 59.

¹³ Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : моногр. / В. В. Комаров, К. В. Гусаров, Н. Ю. Сакара та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, 2016. – С. 265.

¹⁴ Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : проект Закону № 6232 від 23 березня 2017 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61415

¹⁵ Цивільне процесуальне право: навч. посіб. / С. В. Сенік, Р. Я. Лемик. – Л.: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – С. 60.

¹⁶ Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : моногр. / В. В. Комаров, К. В. Гусаров, Н. Ю. Сакара та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х.: Право, 2016. – С. 263.

¹⁷ Васильєв С. В. Вказана праця. – С. 66.

¹⁸ Курс цивільного процесу: підруч. / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін.; за ред., В. В. Комарова. – Х.: Право, 2011. – С. 320.

Резюме

Пасайлюк І. В. Іноземці та особи без громадянства як треті особи в цивільному судочинстві України.

Наукова стаття присвячена встановленню процесуального статусу іноземців та осіб без громадянства як третіх осіб в цивільному судочинстві. Визначено їх місце серед суб'єктів цивільних процесуальних відносин залежно від мети участі у них. Також досліджено відмінності правового становища іноземців та осіб без громадянства як третіх осіб порівняно із правовим становищем сторін, співучасників тощо. Значна увага зосереджена на їх юридичній заінтересованості у справі, яка не є тотожною інтересам сторін. Зазначене й зумовлює актуальність даного дослідження.

Ключові слова: цивільне судочинство, треті особи, іноземці та особи без громадянства, юридичний інтерес, співучасник.

Резюме

Пасайлюк І. В. Иностранцы и лица без гражданства в качестве третьего лица в гражданском судопроизводстве Украины.

Научная статья посвящена установлению процессуального статуса иностранцев и лиц без гражданства в качестве третьих лиц в гражданском судопроизводстве. Определено их место среди субъектов гражданских процессуальных отношений в зависимости от цели участия в них. Также исследованы различия правового положения иностранцев и лиц без гражданства в качестве третьих лиц по сравнению с правовым положением сторон, соучастников и прочих. Значительное внимание сосредоточено на их юридической заинтересованности в деле, которая не является тождественной интересам сторон. Указанное обуславливает актуальность данного исследования.

Ключевые слова: гражданское судопроизводство, третьи лица, иностранцы и лица без гражданства, юридический интерес, соучастник.

Summary

Pasayliuk I. Foreigners and stateless persons as third persons in the civil legal proceeding of Ukraine.

The article is devoted to establishing of procedural status of foreigners and stateless persons as third persons in civil legal proceeding. Their place among the parties of civil procedural relations depending on the purpose of participation in them is determined. Also researched the differences of the legal status of foreigners and stateless persons as third persons in comparison with the legal status of the parties, accomplices, etc. Much attention is paid to their legal interest in the case, which is not the same as interests of the parties. This determines the relevance of this research.

Key words: civil legal proceeding, third persons, foreigners and stateless persons, legal interest, accomplice.

УДК 347.412

Н. М. САМПАРА

Надія Миронівна Сампара, аспірант Тернопільського національного економічного університету, адвокат

**НАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ЯК СПОСІБ ПРИПИНЕННЯ СУБСИДІАРНОГО
ЗОВОВ'ЯЗАННЯ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ**

Субсидіарне цивільно-правове зобов'язання як і будь-яке інше цивільне правовідношення перебуває у постійній динаміці. Кінцевою стадією функціонування зобов'язання є його припинення. Якість та ефективність зобов'язальних правовідношень безпосередньо залежать від порядку, підстав та умов припинення зобов'язань, що спричиняє певні правові наслідки для його сторін. Субсидіарні цивільно-правові зобов'язання залежно від їх правової природи наділені винятковими особливостями, що є визначальними для можливості застосування того чи іншого способу припинення зобов'язань. Належне виконання субсидіарного цивільно-правового зобов'язання має свої особливості й потребує глибокого дослідження.

Питання дослідження підстав припинення зобов'язань неодноразово було предметом дослідження таких науковців, як А. Блашук, Т. Боднар, М. Брагінський, О. Йоффе, Н. Кузнєцова, В. Луць, А. Масляєв, І. Продасевич, Ю. Сенін, Г. Шершеневич, Ф. Шимко та ін. Водночас припинення субсидіарних зобов'язань, яке має низку своїх особливостей, є малодослідженим явищем. З цих причин з'ясування особливостей порядку, підстав (способів) та умов припинення субсидіарних зобов'язань за цивільним законодавством України зумовлене потребами практики.

У ст. 598 ЦК України передбачено загальні підстави припинення зобов'язань¹. Їх зміст вказує на три способи припинення зобов'язань. По-перше, це припинення зобов'язання частково або у повному обсязі на підставах, встановлених договором або законом. По-друге, припинення зобов'язання на вимогу однієї із сторін допускається лише у випадках, встановлених договором або законом. По-третє, особливості припинення зобов'язань за окремими договорами встановлюються законодавством.